

P r i k a z i i o s v r t i

TRAUMA RASTAVE I RAZVODA BRAKA I OBITELJI

Pero Aračić, *Trauma rastave i razvoda braka i obitelji. Uzroci i posljedice. Kako dalje?*, Biblioteka Nova evangelizacija, Osijek, 2016, str. 445.

Pero Aračić, umirovljeni profesor pastoralne teologije na Katoličkomu bogoslovnom fakultetu u Đakovu, objavio je 2016. godine knjigu *Trauma rastave i razvoda braka i obitelji. Uzroci i posljedice. Kako dalje?*. Knjiga sa 448 stranica sastoji se od četiri dijela i tri priloga. U prilogima donesen je upitnik, shema pitanja za vođenje razgovora te apostolsko pismo pape Franje u obliku motuproprija *Gospodin Isus, blagi sudac*, kojim se reformiraju kanoni *Zakonika kanonskoga prava* o parnicama za proglašenje ništavosti ženidbe. Knjiga je prvotno nastala iz razloga što se autor susreće s činjenicom rastave i razvoda braka i obitelji te želi pastoralnu i društvenu javnost potaknuti na žurno i odgovorno suočavanje s jednom od gorućih pastoralnih i društvenih poteškoća. Studija je plod dugogodišnjega Aračićeva istraživačkoga teološko-pastoralnog rada, u čemu su mu pomogli studenti na doktorskomu studiju Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilištu u Zagrebu, koji su, polazeći kolegij *Pastoral braka i obitelji u neredovitim slučajevima*, vodili i bilježili razgovore s rastavljenima /razvedenima.

U prvomu dijelu autor predočuje stanje s obzirom na broj razvoda i upozorava na činjenicu procesa *rastave* prije samoga *razvoda*. S velikom osjetljivošću upućuje pozornost na djecu, o kojoj se nedovoljno brine tijekom rastavnoga procesa. Govoreći o uzrocima i posljedicama rastave i razvoda donosi statističke podatke od 1950. godine do danas, razlikujući *rastavu* od *razvoda*. Prema Aračiću rastava je vrijeme od prekida zajedničkoga života, pa do sudskoga razvoda nekog braka, iz čega jasno proizlazi da *razvod* nastupa kada se brak sudski pravomoćno prekine. Ovdje se radi o razvodima, jer broj rastavljenih nije moguće ustanoviti. Rastava/razvod veoma stresno utječu na supružnike i djecu. Jedna od posljedica je gubitak

afektivnih odnosa i unutarnjih poveznica u obitelji, trpljenje zbog gubitka identiteta i ugroženost vrednovanja vlastite osobe. Gubi se bračna potpora i prestaje prostor dijeljenja intime i suodgovornosti, a slijedi stresan sudski proces, dodjeljivanje djece, podjela imovine, itd., što produbljuje patnju i bol. Rastava stvara krah na emocionalnom, psihološkom i socijalnom, kulturnom i vjerskom području. Stres teško pogađa osobe i utječe na njihovo cjelovito zdravlje i stanje iz kojega treba krenuti u novi početak, a dalekosežne životne posljedice osobito snose djeca. Posljedice se tiču temeljnih životnih postavki, kao što su ljubav i zajedništvo, sigurnost i poimanje ustanove braka, a djeca iz tih brakova postaju sklonija rastavi. Jedno je istraživanje u Njemačkoj pokazalo da se u prvih deset godina braka 25 % djece rastavljenih osoba i sami rastaju. Aračićeva studija pokazuje da gotovo 75 % aktualno rastavljenih/razvedenih dolazi iz obitelji u kojima se nije ili se vrlo slabo prakticirao odlazak na nedjeljnu misu. To pokazuje da vjersko obiteljsko ozračje ima odlučan utjecaj na oblikovanje vjerske svijesti djece i na njihovo poimanje i čvrstoću braka. Potom autor dubinski analizira 34 razgovora s osobama koje su osobno proživjele rastavu i razvod. Uvodno objašnjava pristup, metodu rada i postavljena pitanja te načelno prikazuje osobe s kojima se razgovaralo. Radi se o osobama koje su crkveno sklopile brak, a na razgovor su pristale 24 žene i 10 muškaraca. Iz razgovora spoznate su četiri važne poruke: prvo, osobe pogođene rastavom/razvodom, vape za razgovorom. Drugo, Crkva i crkvene zajednice žurno trebaju poraditi na vrsnoći osoba za tako zamršena stanja i nužnost ustroja posebnih ustanova. Treće, uočava se da je svaki slučaj poseban i ne trpi uopćavanja i, četvrto, osobe ističu želju za slušanjem i razgovorom, razumijevanjem i solidarnošću. Budući da pojava rastave/razvoda nije samo hrvatski problem nego poteškoća globalnih razmjera, autor prikazuje nekoliko prijedloga pokušaja crkvenoga rada s pogođenima. Donosi iskustvo, oblike i pristupe pastoralna s rastavljanima u kanadskoj biskupiji Montreal i talijanskoj Di Vicenza te program rada *Retrouvaille* (Ponovno otkriti), koji je proizišao iz pokreta *Marriage Encounter* u Kanadi, i program rada iz vjerske udruge *Notre Dame de l'Alliance*. Potom prikazuje pastoralni projekt Šalom, koji je nastao kao rezultat razgovora s rastavljenima, razvedenima i ponovno civilno vjenčanima u bečkoj nadbiskupiji, a upućuje na nužnost dijakonije u Crkvi s obzirom na spomenuta pogođena bračna stanja. Zamisao projekta Šalom prvotno je nadahnut i upravljen prema evanđelju, a ističe važnost razgovora i slušanje te njihovo integriranje u župnu zajednicu. Na kraju ovoga dijela autor prikazuje programe koji su usmjereni na rad s djecom koja su pogođena teškim bračno-obiteljskim situacijama.

U drugomu dijelu, pod naslovom *Prevenција: redoviti sustavni crkveni rad s obiteljima*, autor posvješćuje kako bi Crkva trebala razumjeti pogođene, uspostaviti s njima razgovor i tražiti načine da ih shvati, da im pomogne produbiti povjerenje u Boga te ih sačuvati u vjeri i kršćanskoj zajednici. Na tragu saborske pastoralne konstitucije *Gaudium et spes* i *Direktorija za obiteljski pastoral u Hrvatskoj*, i drugih crkvenih dokumenata, Aračić upućuje na temeljni pastoralni pristup, koji se tiče *prihvatanja* i *milosrđa*, pa u tom kontekstu obrađuje pitanje sakramenta pomirenja i pričesti. No, prije svega analizira proces krize braka, čije izvore promatra kroz konstitutivni i okolišni vid te kroz patološku izgradnju braka i neriješene poglede na bračno-obiteljsko stanje. S teološko-pastoralnoga aspekta službenici i vjernici laici u tako zamršenim situacijama trebali bi biti na liniji vjernosti Bogu, tj. svemu onomu što Crkva naučava o braku i obitelji, ali istodobno na liniji vjernosti čovjeku, jer konkretan je čovjek *put Crkve*. U tomu vidu Aračić temu braka i obitelji promatra kroz teološko-pastoralno načelo *utjelovljenja*, jer Isus Krist ulazi u svu ljudsku stvarnost da bi se u čovjekovoj otvorenosti i interakciji Božje milosti te čovjekove suradnje mijenjalo sve i usklađivalo s Božjim naumom. Ovdje se ne radi o dodatnomu teološkom produbljivanju teme braka i obitelji, već se na temelju crkvenoga nauka i pastoralnih pokušaja daju neke pastoralne smjernice. Budući da Aračić objavljuje knjigu prije izlaska pobudnice *Amoris laetitia*, ipak očito nadahnut mislima iz sadržaja objavljenih s *III. Izvanredne* i *XIV Redovite biskupske sinode*, govori o *milosrdnomu radu Crkve* u bračno-obiteljskim lomovima, ističući Crkvu kao sakrament i tumača božanskoga milosrđa. Teške i neregularne situacije mjere se s božanskim milosrđem i zato bi pastoralni pothvati bili isprazni, tvrdi Aračić, ako bi se iz vida ispustio sakramentalni smisao ženidbe; zato je nužan pastoral koji zna djelovati u istini i ljubavi. Pisac nadalje produbljuje specifične slučajeve bračno-obiteljskih poteškoća i crkveno prihvaćanje i milosrđe, pa spominje kršćane u građanskoj ženidbi, pitanje neženja/neudavanja te izvanbračnih zajednica, rastavljenih i civilno razvedenih, braka na probu i istospolnih zajednica, razdvojenih i izbjegličkih obitelji. Smatra da brak i obitelj prvotno nisu teološki problem, već se na njima očituju svi koncepti i sve društvene struje te svi kulturni pravci. U nastavku ovoga dijela, a u kontekstu razgovora s rastavljenima/razvedenima, reflektira temu *opraštanja*, jer mnogi ističu da ne mogu sebi oprostiti što su se našli u takvoj situaciji, pospješujući pitanje krivnje. Aračić spoznaje da stanja rastave/razvoda češće dovode do oboljenja i smrtnosti. Ističe da pitanje opraštanja nije lagan put, ali ga milost čini mogućim, pa

zato žurno valja promicati *pastoral obraćenja*, pomirenja i posredovanja. Drži da bi takav oblik pastorala trebali na biskupijskoj razini voditi *centri za slušanje i posredovanje*. Jedan od načina postizanja unutarnjeg mira je sposobnost opraštanja sebi i drugome te odgovorno vrjednovanje unutarnje patnje koju je izazvala rastava. Nužno je rastavljene pastoralno pratiti i hrabriti. Pozivajući se na Jeana Monbourqettea razrađuje temu opraštanja u dvanaest etapa.

Da bi se umanjio postotak rastava, autor u trećemu dijelu govori o važnosti *prevencije*, koja bi trebala uključiti i razvijati cjeloviti sustavni pastoral braka i obitelji. Aračić smatra da treba raščistiti u sebi koji je to specifični crkveni pristup pastoralu braka i obitelji, pa usmjeruje na konkretne pastoralne pothvate, ističući kako je župna zajednica temeljno mjesto za redoviti rad s obiteljima, a to znači da treba doći do njih, s njima odabirati teme i raditi programe. Opisuje četiri različita pristupa: funkcionalistički, demografski i nacionalni, defetistički i pesimistički te teološko-eklezijalni pristup. U radu s obitelji trebalo bi poštovati neka načela: načelo transcendentalne transparentnosti, tj. prepoznavati otajstvenost obitelji, načelo crkvenosti, načelo realističnosti i pozitivnoga odnosa, načelo rasta života, postupnosti i sveobuhvatnosti. S obzirom na prevenciju rješavanja konflikata u braku, drži da nije moguće primjenjivati uzorke, a uspio i dobar brak je onaj koji se prihvaća kao proces, gdje se razvija uzajamno povjerenje, u kojemu postoji određeni stupanj komunikacije, visoka razina zajedničkoga odlučivanja, zajedničkoga razgovara o cjelokupnom smislu života, u kojemu se omogućuje duhovno, duševno i tjelesno zdravlje. Brak i obitelj pridonose crkvenoj i društvenoj zajednici ako su otvoreni zajednici, ako prihvaćaju različitosti te su spremni na integraciju i prihvaćanje drugoga, ako izgrađuju zajedništvo i roditeljsku odgovornost. Brak nije jednosmjerna ulica, nego recipročan odnos u kojemu je nužna korekcija, odgoj prožet svjedočenjem djeci vlastitim primjerom, a u zajednicu treba uključiti patnju, uočavanje, poštovanje i odgoj za samostalnost. U tom su vidu s pastoralnog aspekta nužne crkvene strukture. Aračić ističe župnu zajednicu kao nositelja obiteljskoga pastorala, a treba je sagledavati u njezinoj mikrostrukturi, razvijajući svijest uzajamnoga pomaganja bračnih parova. Postoje različiti programi, ali bez osobnoga pristupa nema ozbiljnoga pastorala i u tom kontekstu govori o obiteljskim skupinama u župnoj zajednici držeći da svaku župnu skupinu trebaju prožimati četiri dimenzije crkvenoga rada: naviještanje, slavljenje, služenje i zajedništvo. S obzirom na formaciju bračnih parova smatra da bi bilo poželjno primijeniti katekumenski oblik, a svaki model rada s obiteljima treba u sebi ugraditi četi-

ri elementa: cjelovito poznavanje situacije, postavljanje konkretnih ciljeva, sadržaj koji vodi postavljenim ciljevima te način posredovanja sadržaja. Zbog iznimne važnosti pastoralnoga područja Aračić podržava misao da bi trebalo osnovati *Nacionalni obiteljski institut*, čija bi zadaća bila znanstveno istraživanje i praćenje procesa veza-nih uz brak i obitelj u Hrvatskoj.

Osim što na temelju spomenutih razgovora analizira i nudi pastoralne smjernice Aračić u četvrtomu dijelu donosi 34 cjelovita razgovora, koji su obavljeni u različitim dijelovima Hrvatske. Čita-telju je, osim stručne teološko-pastoralne i sociološko-psihološke raščlambe, time omogućeno da sam, možda objektivnije, stekne doj-move, prosudi i uspoređi svoja iskustva i eventualno donese neke odluke. Knjiga ovakva sadržaja prvi se put pojavljuje u našoj teološ-ko-pastoralnoj stvarnosti te će biti od velike pomoći i koristi pasto-ralnim radnicima u kreaciji zajedničke pastoralne strategije te na osobnoj obiteljskoj razini, a osobito onima koji proživljavaju dramu bračne krize. Donesena iskustva rastavljenih/razvedenih i stručna analiza trebali bi biti snažan poticaj za odgovorniji crkveni pristup u pastoralnomu radu kako u pripremi na brak tako i u praćenju nji-hova cjeloživotnoga duhovnog i vjerskog rasta. Ozbiljnim i odgovor-nim radom može se pridonijeti boljitku braka i obitelji, jer o njima ovisi društveno-kulturni i crkveni sadašnji i budući život. Na tomu hodu ova knjiga produbljuje spoznaje i pomaže razbistriti postojeće pastoralno i društveno bračno-obiteljsko stanje te otvara nove osob-ne i zajedničke vidike.

Alojzije Čondić